

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства та суспільних наук

УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА

методичні рекомендації до виконання практичних занять
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ОНП «Економіка» спеціальності 051 Економіка денної форми здобуття вищої
освіти»

Миколаїв
2025

УДК 811.161.2."2/"44:001
У45

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 24 березня 2025 р., протокол №7

Укладач:

Наталія ШАРАТА – докторка педагогічних наук, професорка кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет

Рецензенти:

Олена КОВАЛЕНКО – канд. філол. наук, професорка кафедри суспільно-гуманітарних наук, Одеський державний аграрний університет;

Катерина ТІШЕЧКІНА – канд. філол. наук, завідувачка кафедри іноземних мов, Миколаївський національний аграрний університет.

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2025

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	4
Теми практичних занять	7
Тема 1. «Мовна особистість дослідника: шляхи формування»	7
Тема 2. «Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси»	7
Тема 3. «Комунікативні ознаки культури мовлення»	8
Тема 4. «Академічна доброчесність як запорука якісної освіти і науки»	9
Тема 5. «Структура наукової мови»	10
Тема 6. «Особливості жанрового різновиду наукового стилю»	11
Тема 7. «Компресія наукового тексту»	11
Тема 8. «Типологія помилок у наукових текстах»	12
Тема 9. «Структура, етапи підготовки публічного виступу»	12
Тема 10. «Виступ і доповідь на науковій конференції та захисті дисертації»	13
Завдання для практичного заняття №1 «Комунікативні ознаки культури мовлення»	13
Завдання для практичного заняття №2 «Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси»	16
Завдання для практичного заняття №3 «Комунікативні ознаки культури мовлення»	24
Завдання для практичного заняття №4 «Академічна доброчесність як запорука якісної освіти і науки»	25
Завдання для практичного заняття №5 «Структура наукової мови»	30
Завдання для практичного заняття №6 «Особливості жанрового різновиду наукового стилю»	31
Завдання для практичного заняття №7 «Компресія наукового тексту»	32
Завдання для практичного заняття №8 «Типологія помилок у наукових текстах»	33
Завдання для практичного заняття №9 «Структура, етапи підготовки публічного виступу»	35
Завдання для практичного заняття №10 «Виступ і доповідь на науковій конференції та захисті дисертації»	36
Рекомендована література	37

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Українська наукова мова» є складовою освітньо-наукової підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти (докторів філософії) та спрямована на формування і вдосконалення комунікативної, лінгвокультурної й академічної компетентностей майбутніх науковців.

Опанування української наукової мови забезпечує здатність здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ефективно реалізовувати наукову комунікацію – створювати й редагувати тексти дисертаційних досліджень, публікацій, тез, наукових статей, рецензій, а також здійснювати усні наукові презентації та виступи на конференціях державною мовою.

У межах курсу розглядаються особливості функціонування сучасної української мови у сфері науки, структура і стилістика наукового тексту, принципи добору термінологічних засобів, правила академічного цитування та норми наукової етики. Особлива увага приділяється логічності, точності й аргументованості викладу, дотриманню норм наукового стилю та вимог академічної доброчесності.

Засвоєння курсу сприяє розвитку культури наукового мовлення, формує вміння критично мислити, грамотно структурувати результати власних досліджень і представляти їх українською мовою відповідно до міжнародних стандартів наукової комунікації.

Метою навчальної дисципліни «Українська наукова мова» є розширення уявлень здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня про українську наукову мову, засвоєння правил побудови наукових текстів, методичної адаптації наукових текстів для освітнього процесу; формування мовно-стилістичної грамотності, чуття стилю, риторичних умінь, необхідних для підготовки й оприлюднення якісних наукових, науково-популярних текстів, що репрезентують результати наукової діяльності.

Предметом дисципліни «Українська наукова мова» є українська мова як засіб академічної та наукової комунікації, що відображає національно-культурну ідентичність народу та є інструментом пізнання, мислення й вираження результатів наукових досліджень.

Об'єктом вивчення є особливості функціонування української мови у науковій сфері: структурно-граматичні, лексико-семантичні, термінологічні, стилістичні та комунікативні параметри наукового дискурсу, а також сучасна мовна політика в академічному середовищі, мовна норма, академічна доброчесність і культура наукового спілкування.

Завдання дисципліни:

- удосконалення навичок правильної вимови та нормативного наголошування в усному науковому мовленні;
- засвоєння граматичних норм та застосування їх як у письмовій, так і в усній формі наукової комунікації;
- розвиток уміння аналізувати й інтерпретувати наукові тексти, давати їм обґрунтовану оцінку;
- опанування навичок формулювання наукової проблеми, визначення актуальності дослідження, його теоретичної та практичної цінності;
- навчання об'єктивно й аргументовано оцінювати наукове мовлення в різних комунікативних ситуаціях, спираючись на нормативні словники та зразкові моделі мовлення;
- закріплення знань орфографічних і пунктуаційних норм для їх грамотного застосування;;
- практика доречного використання наукової лексики в усній і писемній формі;
- формування уміння правильно добирати термінологію, зокрема розрізняти синонімічні терміни й обирати найбільш точний;
- удосконалення навиків розмежування паронімів, омонімів і багатозначних термінів у наукових текстах;
- опанування використання сталих мовних конструкцій, характерних для наукового стилю;
- застосовування норм мовленнєвого етикету в академічному спілкуванні;
- здобуття досвіду роботи з лексикографічними ресурсами;
- розвиток уміння укладати тексти за результатами власних досліджень та оформлювати їх відповідно до вимог наукового стилю;

- формування вміння здійснювати публічні наукові виступи, брати участь у фахових дискусіях і презентувати результати власних досліджень державною мовою;

- удосконалення здатності добирати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання та жанру наукового висловлювання.

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері управління і адміністрування та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики, застосовувати новітні методології наукової та педагогічної діяльності, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, опрацьовувати наукову літературу з управління та адміністрування та ефективно використовувати нову інформацію з різних джерел.

Програмні результати навчання

РН02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми менеджменту державною та англійською мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. МОВНА ОСОБИСТІСТЬ ДОСЛІДНИКА: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

Мовна особистість дослідника – це комплекс інтелектуально-мовних характеристик, які визначають здатність науковця продукувати, сприймати й інтерпретувати наукову інформацію відповідно до норм академічної комунікації. Вона поєднує мовні знання, комунікативні навички, стилістичну компетентність, уміння дотримуватися норм наукового дискурсу та критично мислити.

Основні шляхи формування мовної особистості дослідника:

1. Освітній і когнітивний розвиток (систематичне вивчення мови й поглиблення лінгвістичної компетентності; формування академічного словника; термінологічної точності; розвиток аналітичного й критичного мислення).

2. Наукова діяльність (участь у дослідницькій роботі; підготовка наукових статей, тез, рецензій; опанування жанрових норм різних форм наукового мовлення).

3. Комунікативна практика (виступи на конференціях, семінарах, круглих столах; дискусії з колегами; уміння аргументувати та захищати власні ідеї).

4. Культура мовлення (дотримання норм наукового стилю; точність, логічність, структурованість викладу; уникання мовних штамів).

5. Самоосвіта та професійне вдосконалення (читання наукової літератури; освоєння сучасних комунікаційних технологій; формування індивідуального наукового стилю та професійної етики).

ТЕМА 2. НАУКОВИЙ СТИЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І СПЕЦИФІЧНІ РИСИ

Науковий стиль сучасної української мови має тривалу історію становлення, що бере свій початок у період давньої книжної традиції. Його розвиток відбувався під помітним впливом грецької та латинської мов, які у середньовіччі відігравали визначальну роль у розвитку європейської науки та освіти. Латина, як універсальна мова наукової комунікації того часу, слугувала зразком для формування структур і термінологічних систем, що відбилося й на

українській науковій мові. Науковий стиль української літературної мови є функційним різновидом, що призначений для передавання й опрацювання знань у галузях освіти, науки та виробництва. Його основне призначення полягає у поданні, поясненні й обґрунтуванні наукових фактів, теорій та закономірностей. Саме тому цей стиль широко застосовується в науковій комунікації, навчальному процесі та професійній діяльності, пов'язаній із дослідженнями.

Головною метою використання наукового стилю є інформування: формулювання нових ідей, доведення гіпотез, систематизація знань, опис результатів експериментів та передавання наукового досвіду. Через це він виконує провідну інформативну функцію, забезпечуючи збереження та поширення наукової інформації. До основних ознак наукового стилю належать: уживання спеціальної термінології, узагальнено-абстрактної лексики та наукових мовних конструкцій; важливою рисою є прагнення до однозначності слів і точності формулювань; переважають складні розповідні речення, зокрема конструкцій із причинно-наслідковими відношеннями, що сприяють логічності викладу; чітка структура тексту, поділ матеріалу на логічно завершені частини (розділи, параграфи), що полегшує сприймання та пошук необхідної інформації; активне використання наукової атрибутики: умовних скорочень, формул, таблиць, схем, графіків, діаграм та інших засобів наочного подання даних; наявність міжтекстових зв'язків, що реалізуються через цитування та посилання на першоджерела, із точним зазначенням автора, назви роботи, місця і року видання й необхідних сторінок.

ТЕМА 3. КОМУНІКАТИВНІ ОЗНАКИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Одним із фундаментальних принципів наукової комунікації є мовленнєвий закон, що передбачає чітке, логічно оформлене та науково вмотивоване вираження думки. Така форма подання змісту ґрунтується на системі комунікативних якостей, які забезпечують ефективність спілкування в науковій сфері.

Серед основних властивостей мовлення виокремлюють багатство мовних засобів, виразність, переконливість, доречність, достатність змісту, його

простоту та доступність, експресивність, естетичність, зв'язність, логічність, змістовність, об'єктивність, образність, послідовність, правильність, пропорційність, ритмічність, різноманітність, стислість, структурованість, точність, цілеспрямованість, чистоту та ясність викладу.

Ці нормативні характеристики корелюють із мовленнєвими вміннями дослідника, які є необхідними для побудови якісного наукового викладу.

ТЕМА 4. СТРУКТУРА НАУКОВОЇ МОВИ

Лексична система наукового стилю має низку специфічних рис, що забезпечують точність, об'єктивність і логічну зрозумілість викладу. Для цього різновиду мовлення характерне широке використання абстрактної лексики, спеціальної термінології, а також значної кількості запозичених слів, які функціонують переважно у прямому значенні. У наукових текстах практично не трапляються розмовні, просторічні чи емоційно забарвлені слова, адже вони порушують нейтральність та однозначність викладу.

Лексичний склад наукової мови поділяють на три основні групи: терміни, які позначають наукові поняття; терміновані слова та словосполучення, що походять із загальної мови, але набули спеціалізованого значення в певній галузі; загальноповсякденні слова, які використовуються в наукових текстах у звичних, загальноприйнятих значеннях.

Термін визначається як мовна одиниця – слово або словосполучення – що співвідноситься з конкретним науковим поняттям і перебуває у системних відношеннях з іншими термінами певної галузі, утворюючи терміносистему. До основних властивостей терміна належать: наявність словникового визначення; однозначність у межах певної термінологічної системи; точність та незалежність значення від контексту; стилістична нейтральність; системність як складова класифікаційних і словотвірних зв'язків; відсутність синонімії в межах однієї терміносистеми. За сферою використання терміни поділяють на загальнонаукові (властивість, процес, елемент) і вузькоспеціальні, пов'язані з конкретними галузями (похибка). Частина термінів походить із власне української мовної основи (дослідник, рушій), однак значна кількість запозичена з інших мов –

переважно латини, французької та англійської (кворум, презентація, функція, потенціал). Запозичення є закономірним явищем і відображає залучення української науки до міжнародного наукового простору, сприяє стандартизації та забезпечує точність змісту. Лексична система наукового стилю є впорядкованою та спрямованою на досягнення максимальної точності, однозначності й логічної зрозумілості викладу. Саме коректний добір лексики забезпечує високий рівень інформативності й ефективності наукового тексту.

ТЕМА 5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

Академічна доброчесність – комплекс етичних норм і правових вимог, яких мають дотримуватися всі учасники освітнього й наукового середовища під час освітньої, викладацької та дослідницької діяльності. Її мета – забезпечити достовірність результатів освіти та наукових здобутків, а також підтримати довіру до академічної спільноти.

Етичний кодекс ученого України покликаний зміцнювати етичні засади наукової діяльності та сприяти свідомому прийняттю відповідальності науковцями й викладачами. Документ визначає моральні орієнтири взаємодії між ученими, регламентує їхній обов'язок перед суспільством і встановлює критерії оцінювання наукової роботи з етичної точки зору. Крім того, він має формувати основу морального становлення молодих дослідників.

Головна функція кодексу полягає в підкресленні пріоритетності моральних аспектів наукової діяльності та суспільної відповідальності як окремого науковця, так і всього академічного колективу. Необхідність особистої відповідальності дослідника посилюється в умовах швидкого розвитку науки й технологій, коли суспільні механізми регулювання часто не встигають адаптуватися до нових реалій.

ТЕМА 6. ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРОВОГО РІЗНОВИДУ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Наукові тексти різних жанрів мають спільні риси, але водночас відрізняються за метою, структурою та способом подання інформації. Загалом їх об'єднує прагнення точно, логічно й об'єктивно передати знання.

Основні властивості наукових текстів: логічність – послідовне та аргументоване викладення думок; об'єктивність – відсутність емоційності, упереджених оцінок; точність і термінологічність – чітке використання термінів, однозначність формулювань; зв'язність і структурованість – чітка внутрішня організація, використання засобів логічного зв'язку; цілісність – орієнтація на єдину наукову мету; інформативність – насиченість фактами, даними, доказами.

Наукові тексти можуть включати різні типи викладу, які виконують певні функції: розповідь – подання подій у часовій послідовності (наприклад, історичні передумови розвитку поняття); опис – характеристика об'єкта через його ознаки, властивості, структуру; повідомлення – констатація фактів без їх глибокого пояснення; інформаційний опис – систематизований виклад родових ознак явища чи поняття; роздум – аналіз, аргументація, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, формулювання висновків; визначення – точне розкриття змісту поняття; пояснення – уточнення або розкриття причин, механізмів чи умов певного явища.

Жанри наукових текстів: наукова стаття, монографія, підручник, навчальний посібник, енциклопедична стаття, доповідь, реферат, тези, рецензія, огляд літератури.

ТЕМА 7. КОМПРЕСІЯ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

Компресія наукового тексту – це творчий процес, під час якого великий, розгорнутий текст перетворюють на коротший, але без втрати важливої інформації.

Щоб стисло передати зміст, потрібно вміло добирати мовні засоби, що здійснюється двома основними способами: усувають другорядну, несуттєву інформацію; переказують основну думку коротше й точніше.

ТЕМА 8. ТИПОЛОГІЯ ПОМИЛОК У НАУКОВОМУ ТЕКСТІВ

Науковий текст вимагає точності, логічності та нормативності, тому помилки в ньому умовно поділяють на групи, з-поміж яких: логічні, структурно-композиційні, мовні, стилістичні та фактологічні.

1. Логічні помилки порушують послідовність і наукову аргументацію, зокрема нелогічні узагальнення; протиріччя між частинами тексту; хибні причинно-наслідкові зв'язки; нелогічний перехід між судженнями.

2. Структурно-композиційні помилки пов'язані з неправильною побудовою тексту, невідповідність між частинами (вступ не відповідає висновкам), порушення послідовності викладу, відсутність або нечіткість логічних зв'язків (немає «отже», «тому» тощо); недостатня структурованість: хаотичне розміщення матеріалу; надмірність або нестача інформації в окремих розділах.

3. Мовні помилки стосуються порушення норм української мови, а саме (орфографічні, граматичні, лексичні, пунктуаційні, стилістичні).

4. Фактологічні помилки (неправильні прізвища, дати, назви законів, некоректні посилання на джерела, неперевірені відомості або неправдиві твердження тощо).

ТЕМА 9. СТРУКТУРА, ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

Підготовка до публічного виступу починається з вибору теми, що має бути цікавою, актуальною та зрозумілою як для промовця, так і для аудиторії. Досвідчені оратори радять обирати тему, що відповідає власним знанням і досвіду. Якщо тему Ви знаєте заздалегідь, її потрібно уточнити й конкретизувати. Формулювання теми має бути лаконічним, точним і таким, що привертає увагу слухачів. Варто уникати широких тем, які неможливо повноцінно розкрити в межах одного виступу. Допомагають конкретизації підзаголовки, що звужують фокус і роблять зміст більш зрозумілим. Важливо визначити мету виступу та очікувану реакцію аудиторії, адже це впливає на структуру і зміст промови. Корисно скласти психологічний портрет слухачів –

їхній рівень знань, інтереси та вікові особливості. Наступним кроком є пошук матеріалу та добір фактів, які повинні бути достовірними й логічно пов'язаними з основною ідеєю. Джерелами інформації можуть слугувати наукові та художні тексти, а також довідкова література.

ТЕМА 10. ВИСТУП І ДОПОВІДЬ НА НАУКОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ТА ЗАХИСТІ ДИСЕРТАЦІЇ

Виступ і доповідь на науковій конференції та під час захисту дисертації – це дві ключові форми усної наукової комунікації, які мають спільні риси, але різняться за метою, структурою та рівнем формальності.

1. Виступ на науковій конференції – це публічне представлення результатів дослідження перед науковою аудиторією. Метою є представлення нових наукових результатів, отримання зворотного зв'язку від колег, налагодження професійних контактів. Тривалість зазвичай 7-15 хвилин. Висвітлюються ключові положення роботи, без надмірних деталей. Часто супроводжується презентацією. Структура: короткий вступ та обґрунтування теми, формулювання мети та завдань, основні результати дослідження, короткий висновок та можливі напрями подальших досліджень.

2. Доповідь на захисті дисертації є ґрунтовною формою наукового виступу. Мета: аргументовано довести наукову новизну та значущість дисертації; захистити результати перед спеціалізованою вченою радою; продемонструвати методологічну грамотність і глибоке володіння темою. Тривалість 10-20 хвилин (залежно від вимог установи). Аудиторія складається з висококваліфікованих фахівців, тому стиль максимально формальний, термінологічний. Потрібно чітко структурувати доповідь та обґрунтувати всі твердження. Значна увага приділяється науковій новизні, практичній цінності, апробації результатів. Структура: актуальність теми, мета, завдання й об'єкт/предмет дослідження, методологічні підходи, наукова новизна, основні результати та їх обґрунтування, практичне значення, висновки.

Завдання для практичного заняття №1

«Мовна особистість дослідника: шляхи формування»

Завдання 1. Оберіть будь-якого сучасного українського або світового науковця та проаналізуйте його/її: мовну манеру; особливості наукового стилю; використання термінології; структуру наукових текстів або виступів.

Запитання для самоперевірки:

- Які риси мовної особистості найбільш помітні?
- Які комунікаційні навички роблять цього дослідника переконливим?

Завдання 2. Вам подано фрагмент наукового тексту (можете взяти будь-який короткий уривок зі своєї галузі). Скоротіть текст та поясніть, які мовні засоби Ви змінили та чому.

У сучасних умовах цифрової трансформації управлінська діяльність зазнає глибинних змін, що потребують нових підходів до організації часу. Постійна доступність інформаційних каналів, нечіткі межі між робочим та особистим часом, швидкоплинність змін вимагають від сучасних менеджерів високої самоорганізації, адаптивності та ефективності у прийнятті рішень. Тайм-менеджмент, який ще нещодавно вважався допоміжною навичкою, зараз перетворюється на стратегічний інструмент управління результативністю. Різні аспекти тайм-менеджменту як інструменту підвищення управлінської діяльності розглядали у своїх дослідженнях О. Байрамова, А. Говорун, О. Петухова, М. Буднік, Д. Дронова, Л. Горета, А. Жуковська, О. Кошелева, І. Байда, Н. Мятенко, Н. Любченко, О. Михалойко, В. Гриб, М. Купновицька-Сабадош, І. Михалойко, Л. Яніцька, Г. Малишевська, Н. Постернак, С. Білявські.

Тайм-менеджмент – це система методів, принципів і технологій організації часу для досягнення особистих та професійних цілей. Класичні моделі (Ейзенгауера, Канбан, Pomodoro, Getting Things Done Д. Аллена) ґрунтуються на структуризації завдань, визначенні пріоритетів, делегуванні та самоконтролі. Однак в умовах цифрової економіки класичні підходи потребують адаптації. Висока швидкість обміну інформацією, зростання кількості цифрових каналів комунікації та віддалена робота породжують нові проблеми: цифрове перенавантаження, розфокусованість уваги, що знижують продуктивність

менеджера. Сучасний керівник змушений працювати в умовах швидких змін та інформаційного тиску. Так, до ключових викликів належать: постійна доступність (очікування негайної відповіді у месенджерах та пошті порушує робочі межі); цифрове виснаження (насичення цифровими інструментами призводить до втрати концентрації); розрив між стратегією і виконавськими процесами (надмірна операційність витісняє стратегічне мислення); відсутність чітких цифрових протоколів. Ці виклики потребують не лише нової культури використання часу, але й цифрових інструментів, які б підтримували ефективність, а не обтяжували її. Застосування цифрових платформ стало необхідністю в управлінській діяльності. Найбільш поширеними категоріями інструментів є: планувальники (Google Calendar, Microsoft Outlook тощо), які дозволяють візуалізувати завдання та синхронізувати командну роботу; трекери часу, що аналізують витрати часу, допомагають ідентифікувати «часові витрати»; системи управління проєктами, які забезпечують контроль за прогресом виконання завдань та термінами; фокус-застосунки, що сприяють зосередженню на одному завданні, зменшуючи кількість відволікань. Ключовою умовою ефективності таких інструментів є їх інтеграція у щоденну управлінську практику, а не формальне впровадження. Тайм-менеджмент сьогодні – це не лише особиста навичка, а елемент корпоративної культури. Організації, які впроваджують політику ефективного використання часу, демонструють вищу результативність і задоволеність персоналу. Ключовими напрямками формування такої культури є: регулярний тайм-аудит; децентралізація рішень; ритуали продуктивності; розвиток мікронавичок. Менеджери, що володіють такими навичками, більш адаптивні до умов VUCA-середовища. Отже, управлінська діяльність в умовах цифрової трансформації потребує нової культури організації часу. Тайм-менеджмент, доповнений цифровими інструментами, стає не просто засобом підвищення особистої продуктивності, а стратегічним фактором успішності менеджера і його команди. Організаціям варто інституціоналізувати цю практику, впроваджуючи відповідні політики, навчання та цифрові рішення

(Полторак А. С. Тайм-менеджмент як інструмент підвищення ефективності управлінської діяльності в умовах цифрової трансформації. Тайм-менеджмент

– мистецтво управляти часом науково-педагогічного працівника : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 7 квітня – 18 травня 2025 року. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 88-91).

Завдання 3. Сформулюйте 5-7 речень на тему:

«Роль мовної компетентності в професійній діяльності дослідника», дотримуючись: логічності, точності термінології, структурованості.

Завдання 4. Підготуйте усний мінівиступ (2-3 хвилини) на тему: «Фактори формування мовної особистості дослідника».

Складіть: вступ (актуальність теми), основну частину (ключові положення), висновок (чому це важливо для науки).

Завдання для практичного заняття №2

«Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси»

Завдання 1. Ознайомтесь з поданим фрагментом виступу офіційного опонента дисертації. Проаналізуйте текст і дайте його характеристику. Визначте, які стандартні мовні формули (кліше) застосовано у рецензійному висловлюванні. З'ясуйте, які речення або вирази потребують мовного редагування, зокрема щодо точності формулювань, логічності чи наукового стилю.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора економічних наук, професора,
декана факультету управління, адміністрування та туризму
Хмельницького національного університету
Рудніченко Євгенія Миколайовича
на дисертаційну роботу Мельниченка Дмитра Олеговича
на тему «Інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком
медичних установ на засадах організаційного проєктування»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 – Менеджмент
галузі знань 07 – Менеджмент та адміністрування

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Еволюція інформаційного суспільства є

системним процесом, закономірностями якого можна вважати взаємопов'язане перетворення основ політичного устрою суспільства, галузевої та секторальної економік, характеру виробничої діяльності та основних використаних ресурсів, ролі інформації, знань і аналітики у суспільному розвитку. Інформація і аналітика є не просто важливими ресурсами, безпосередніми виробничими силами суспільства, вони також визначають специфічні соціальні зміни, а також таку організацію суспільства, у якій генерування, переробка і передача інформаційних ресурсів виступають джерелами його розвитку.

Саме тому розвиток фундаментальної науки на сучасному етапі пов'язаний із подальшим обґрунтуванням впливу інформаційно-аналітичного фактору на мікрорівні – на рівні управління підприємством в цілому і його функціональних складових. А сучасні динамічні зміни на конкурентному ринку та вибір відповідної оптимальної стратегії суб'єкта господарювання стають головною проблемою українських підприємств, у тому числі й установ медичної сфери. При цьому варто звернути увагу на такий інструментарій моніторингу та оцінки поточної інформації як інформаційно-аналітичне забезпечення, яке може бути задіяне на основі організаційного проектування.

Тема дисертаційного дослідження відповідає проблематиці актуальних наукових досліджень кафедри міжнародного менеджменту та інновацій Національного університету «Одеська політехніка».

Результати наукових досліджень здобувача увійшли до звітів з держбюджетних тем: «Конкурентна розвідка в безпекоорієнтованому управлінні інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств стратегічного значення для національної економіки і безпеки держави» (№ ДР 0019U002005, 2019-2022 рр.); «Організаційне проектування інтеграційних бізнес структур в національній економіці» (№ ДР 0118U007238, 2018-2022 рр.); а також госпдоговірної теми: «Інформаційно-аналітичне забезпечення підвищення якості медичних послуг на основі використання інноваційних технологій» (дог. №1829-81 від 21.04.2021 р.).

З огляду на все вищезазначене, тема дисертації Мельниченка Д.О. є актуальною та має важливе теоретичне і практичне значення. Ступінь

достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Детальне вивчення тексту поданої дисертаційної роботи, наведених у ній статистичних даних і розрахунків свідчить про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертаційному дослідженні. Автором проведено змістовний аналіз за темою дисертації, на основі якого запропоноване авторське визначення поняття інформаційно-аналітичного забезпечення («ІАЗ»), що комплексно поєднало сутнісний та змістовний аспекти.

Методика дослідження не містить протиріч, оскільки в основу було покладено системно-структурний аналіз, метод декомпозиції та організаційного проектування, експертний метод тощо. Мета дисертаційного дослідження відповідає обраній темі роботи. Об'єкт і предмет визначено правильно. Зміст сформульованих наукових задач логічно узгоджений, їх кількість можна вважати достатньою для розкриття обраної теми дослідження Мельниченка Д.О. Особливо варто відмітити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними.

Висновки, що наводяться наприкінці розділів дисертації, є узагальненням досліджень та основою формулювання практичних рекомендацій. Вони не містять внутрішніх протиріч і мають практичну спрямованість.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, у т. ч. офіційних статистичних даних, нормативно-правових актів, які регулюють діяльність вітчизняних медичних установ, чисельних монографій, наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених

Перелік використаних джерел у дисертації налічує 287 найменувань. Викладене вище свідчить про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладено у дисертаційній роботі Мельниченка Д.О.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження і достовірність отриманих результатів, висновків і рекомендацій. Запропоновані

Мельниченком Д.О. принципів положення обумовлені необхідністю створення теоретико-методичного підґрунтя формування сучасної системи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності медичних установ у межах реалізації інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Основні наукові положення проведеного дослідження Мельниченка Д.О. характеризуються самостійністю та новизною сформульованих висновків. Пропозицій та рекомендацій автора відображають його особистий внесок у розвиток теоретичних та науково-методичних положень щодо організаційноструктурних засад формування інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком медичних установ.

1. Автором детально обґрунтовано концептуальні засади створення інформаційно-аналітичного забезпечення на медичних підприємствах (п.1.1, с. 51-52; п.1.2, с.59; рис. 1.2 і 1.3; п.1.3, с.70-71, 76-80).

2. У якості теоретико-методологічної підтримки досягнення цілей дисертаційної роботи автором обґрунтовані базові поняття функціонування сучасного ІАЗ (п.1.2, с. 58, 60, 62), що дозволило йому визначити особливості інформації та аналітики як специфічних видів ресурсів у сфері охорони здоров'я.

3. Суттєвим науковим здобутком дисертанта можна вважати розвиток інструментарію теорії організації та системного підходу, тобто міждисциплінарного, що дало змогу виділити загальні положення сучасної ролі інформаційно-аналітичного забезпечення у стійкому функціонуванні медичних установ у нестійкому зовнішньому середовищі (п.1.3, с. 87).

4. Оригінальність притаманна методичному підходу до аналізу можливих корпоративних інформаційно-аналітичних систем як різновиду інформаційно-аналітичних систем управління підприємством, що охоплюють додатково різні сторони неформальних комунікацій (п.2.1, с. 93).

5. Важливим результатом роботи є обґрунтування доцільності проектування інформаційно-аналітичного забезпечення на основі дерева загальних інформаційно-аналітичних функцій, що дозволяє на основі розробленого дерева функцій систематизувати інформаційно-аналітичні потреби

потенційних користувачів-менеджерів різних рівнів ієрархії медичної установи (п.2.2, с. 114).

6. Певною новацією є запропонований банк моделей і методик інформаційноаналітичного забезпечення, який є найменш відпрацьованим компонентом корпоративних інформаційно-аналітичних систем у медичних установах (п.3.1, с. 139). Систематизацію методичного інструментарію автором здійснено на основі структуризації різних типів моделей і методик за фактором часу, можливостям алгоритмізації, рівням корпоративної ієрархії, об'єктам, елементам і функціям ІАЗ (п.3.2, с. 146).

7. Зацікавленість викликає наведене у роботі методичне забезпечення у вигляді формалізованого варіанта оцінки інформаційно-аналітичного потенціалу медичної установи, що включає у свій склад модель його матричної оцінки (п.3.3, с. 153) та систему оцінки можливостей потенціалу у складі чотирьох груп показників (п.3.3, с. 156).

Аналіз публікацій автора за темою дисертаційного дослідження. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 33 наукові праці загальним обсягом 11,77 друкованих аркушів, з яких особисто автору належить 10,72 друкованих аркуша. Мельниченко Д.О. опублікував 7 статей у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз даних.

Автором опубліковано 18 тез доповідей на міжнародних науковопрактичних конференціях.

Аналіз публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень його дисертаційного дослідження, А кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації.

Практична цінність положень, результатів та висновків дисертаційної роботи. Практичну цінність мають отримані в процесі дисертаційного дослідження Мельниченка Д.О. наукові результати, які заслуговують на використання в процесах інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління вітчизняними суб'єктами господарювання на основі заходів організаційного проектування. Зокрема, представляють інтерес такі положення:

- рекомендації щодо формування можливих стратегій стійкого розвитку медичної установи (п.1.3, с. 74);
- методичний інструментарій з формування баз даних інформаційноаналітичного забезпечення систем корпоративних інформаційно-аналітичних систем (п.2.2, с. 98);
- методика інформаційно-аналітичної декомпозиції для визначення раціонального вибору науково обґрунтованого рішення проблем медичної установи (п.2.3, с. 115);
- опис програмно-медичної підтримки формування банку моделей і методик для корпоративної інформаційно-аналітичної системи (п.3.2, с. 140);
- методичний підхід до оцінки інформаційно-аналітичного потенціалу медичної установи (п.3.3, с. 148);
- методичний підхід до організаційного проєктування організаційної структури медичної установи (п.3.4, с. 158).

Основні положення та результати дисертаційного дослідження впроваджено у діяльність вітчизняних медичних установ. Особливо слід відмітити співпрацю автора із клінікою інноваційної медицини «Віртус» (м. Одеса), де за його участю розпочалася реалізація інноваційного проєкту з впровадження новітньої технології (акт № 11 від 17.03.2023 р.).

Отримані результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету «Одеська політехніка» та застосовується під час викладання дисциплін «Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства» та «Конкурентна розвідка у міжнародному бізнесі» (довідка № 1574/11-07 від 12.09.2023 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. У цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані у дисертаційному дослідженні Мельниченка Д.О. та їх практичне значення, слід відзначити окремі дискусійні положення та висловити деякі зауваження:

1. Проводячи у п.1.2 (с.53- 58) аналіз поняття «інформація» було б корисним визначити обсяги вимірювання інформаційно-аналітичного забезпечення так, як визначається й звичайна інформація.

2. Формуючи модель процесу обміну інформацією (рис.1.5 у п.1.3), автор у центр моделі покладає «шуми», але при цьому недостатньо уточнює, чим вони компенсуються.

3. Наполягаючи на інтегрованому характері інформаційно-аналітичного забезпечення та формуючи відповідні стратегії управління, автор недостатньо розширено вказує за рахунок яких складових відбувається інтеграція (рис.1.6 у п.1.3).

4. Бажано було б подати більш розширено застосування відкритих новітніх технологій для CSPR у формуванні сучасних корпоративних інформаційноаналітичних систем (п.2.1, с. 91).

5. Перераховуючи бази даних для збереження інформації та аналітики (с. 104-105) автор для системи управління медичною установою в першу чергу виділяє вирішення маркетингових завдань.

На нашу думку, недостатньо повно обґрунтовано таку складову, як задоволення інформаційно-аналітичних потреб у корпоративних інформаційно-аналітичних системах.

6. Проводячи декомпозицію проблеми «вибір виду новітньої медичної послуги» серед критеріїв, за якими це визначається, автор не бере до уваги, наприклад, кваліфікацію медичного персоналу (рис.2.8, п.2.3).

7. Узагальнюючи моделі інформаційно-аналітичного забезпечення (табл.3.5) та вказуючи на характер інформації про споживачів медичних послуг, здобувач недостатньо повно розписує структуру клієнтської бази даних, але (і це добре) вказує на сітки сегментації. Однак, наведені дискусійні положення та зауваження не знижують рівня наукової новизни та практичного значення проведеного Мельниченком Д.О. дослідження.

Відповідність теми дисертації профілю спеціальності та вимогам. Представлена дисертація, її тема, мета, предмет, об'єкт, завдання, зміст та висновки повною мірою відповідають спеціальності 073 – Менеджмент галузі знань 07 – Менеджмент та адміністрування, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами.

Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі та публікаціях Мельниченка Д.О. не виявлено.

Загальний висновок. Дисертація Мельниченка Д.О. виконана державною мовою, якою автор володіє у професійному плані досконало. Стиль дисертації визначається логічністю, послідовністю, системністю та обґрунтованістю. Дисертація Мельниченка Д.О. на тему «Інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком медичних установ на засадах організаційного проєктування» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить раніше не захищені наукові положення і одержані автором нові науково обґрунтовані результати в області інформаційно-аналітичного забезпечення управління медичними установами на основі заходів організаційного проєктування.

З урахуванням актуальності теми та напрямів дослідження, внеску автора у вирішення відповідного важливого наукового завдання, високого рівня проведених досліджень та успішного практичного впровадження, а також глибокого володіння ним методологією наукової діяльності, можна визнати, що, дисертаційна робота на тему «Інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком медичних установ на засадах організаційного проєктування» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від «» _____ 2022 р. № ____, а її автор – Мельниченко Дмитро Олегович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент галузі знань 07 – Менеджмент та адміністрування (інформаційний ресурс https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/dissphd/vidguk_oficiynogo_oponenta_rudnichenko.pdf).

Завдання 2. Проаналізуйте одну з доповідей наукової конференції, звернувши увагу на такі аспекти: актуальність теми – чому дослідження є

важливим у сучасних умовах; наукова новизна – які нові підходи, результати або теоретичні положення презентує доповідач; висновки – наскільки вони логічно впливають із викладеного матеріалу; оформлення виступу – структура, наочність, використання презентації; мовні засоби – відповідність науковому стилю, точність термінів, логічність висловлень, культура усного мовлення.

Завдання 3. Підготуйте коротке інформаційне повідомлення про хід власного наукового дослідження, враховуючи: об'єкт і предмет дослідження; мету та основні завдання; використані методи; результати; перспективи подальшої роботи.

Завдання для практичного заняття №3

«Комунікативні ознаки культури мовлення»

Кейс 1. Невдале формулювання наукової проблеми

Аспірант підготував доповідь для кафедрального семінару. Однак колеги зауважили, що вступ був надто загальним, терміни – нечіткі, а формулювання проблеми – розмитим та нелогічним. У кількох реченнях спостерігалися суперечності.

Завдання:

- Визначте, які комунікативні ознаки порушено (точність, логічність, ясність, лаконічність).
- Запропонуйте структуроване, чітке формулювання проблеми та обґрунтування її актуальності.

3. Поясніть, яких мовних засобів слід уникати в науковому вступі.

Кейс 2. Термінологічна плутанина у фрагменті статті

Аспірантка готує статтю до фахового журналу. Рецензент зазначив:

- використано три різні терміни для позначення одного поняття;
- терміни дублюють один одного або мають надмірно широке значення;
- авторка не дотримується принципу однозначності наукової лексики.

Завдання: визначте порушені комунікативні ознаки; запропонуйте єдину систему термінів для даного фрагмента (можна змодельовати); обґрунтуйте, чому надмірна варіативність термінів шкодить науковій комунікації.

Кейс 3. Непорозуміння під час міждисциплінарної дискусії

Під час круглого столу аспірант використав складну галузеву термінологію, зрозумілу лише вузькому колу спеціалістів. Учасники з інших галузей втратили логіку викладу і попросили пояснити базові поняття.

Завдання: визначте, які комунікативні ознаки мовлення порушено під час виступу; запропонуйте два варіанти пояснення термінів: а) для фахової аудиторії; б) для ширшої міждисциплінарної аудиторії.

Складіть коротку рекомендацію щодо адаптації термінології в наукових виступах.

Кейс 4. Недоречні стилістичні засоби у науковій презентації

Аспірант підготував виступ для міжнародної конференції, але використав: емоційно забарвлену лексику; розмовні вирази; невиправдані риторичні запитання; надмірні метафори.

Частина аудиторії сприйняла презентацію як непрофесійну.

Завдання: визначте, які комунікативні ознаки порушено (доречність, нейтральність, точність); сформулюйте правила використання стилістичних засобів у науковому мовленні.

Завдання для практичного заняття №4

«Академічна доброчесність як запорука якісної освіти і науки»

1. Проаналізуйте визначення академічної доброчесності, подані в наукових джерелах і нормативних документах. Чи вважаєте ви їх достатньо повними? Якщо ні – що саме, на вашу думку, не вистачає? Яке власне визначення ви могли б запропонувати?

2. Які чинники, на вашу думку, спричинили кризові явища в сфері академічної доброчесності в Україні? Які шляхи подолання цих проблем ви можете запропонувати?

3. Як ви розумієте поняття «академічна культура»? Які її ключові функції та структурні компоненти можна виокремити?

4. Охарактеризуйте призначення та зміст таких документів, як Етичний кодекс ученого та Бухарестська декларація етичних принципів вищої освіти. Які положення цих документів ви вважаєте найбільш значущими?

5. Як змінилося ваше особисте бачення академічної доброчесності після опрацювання теми? Яку інформацію ви вважаєте найціннішою й чому?

6. Дайте власне визначення академічного плагіату та сформулюйте практичні рекомендації, що допомагають уникати цього порушення.

7. Які форми академічної недоброчесності, окрім плагіату, ви вважаєте найбільш поширеними? Наведіть приклади із власного освітнього або наукового досвіду.

8. Опишіть нормативно-правові документи, що регулюють академічну доброчесність у закладах вищої освіти України. Які інструменти забезпечення доброчесності вони передбачають?

9. Які види академічної відповідальності можуть бути застосовані у випадку порушення принципів академічної доброчесності? Оцініть їх ефективність.

Кейс 1. Групова робота аспірантів

Аспіранти Андрій, Марія, Юлія та Богдан працюють над колективною статтею для публікації у фаховому журналі. Обсяг статті – 10-12 сторінок, дедлайн подання – через 2 дні, але текст майже не підготовлений.

Ознайомтеся з наведеними варіантами дій та визначте, чи містить кожен із них порушення принципів академічної доброчесності.

Варіант 1

Андрій минулого року писав статтю на дуже схожу тему. Він пропонує надіслати колегам свій старий текст у електронному вигляді, частково його переробити, частково доповнити, щоб зробити вигляд, ніби це нова спільна робота.

Після цього кожен з учасників зможе «швидко переглянути» відредагований варіант перед поданням.

Варіант 2

Марія пропонує розподілити частини статті між усіма членами групи та доопрацювати їх самостійно. Вона бере на себе завдання об'єднати частини, відредагувати текст і дописати висновки.

Оскільки час обмежений, Марія планує самостійно надіслати підготовлену статтю до редакції журналу. Інші аспіранти не зможуть побачити фінальний варіант.

Варіант 3

Юлія повідомляє групі про форс-мажорну сімейну ситуацію. У попередніх проєктах вона працювала дуже активно, але цього разу не має змоги долучитися до написання статті.

Колеги пропонують залишити її ім'я серед авторів, а Юлія обіцяє компенсувати участь у майбутніх спільних роботах.

Варіант 4

Богдан незадоволений якістю попередніх колективних робіт і турбується про свою подальшу наукову траєкторію. Він хотів би написати статтю повністю самостійно, оскільки впевнений, що так результат буде значно кращим.

Богдан пропонує написати статтю сам і включити імена інших аспірантів у список авторів, аби не зіпсувати взаємини в групі.

Кейс 2. «Занадто ідеальні результати»

Аспірантка Марина проводить експеримент для дисертації. Після трьох місяців роботи вона отримує результати, які суперечать її попередній гіпотезі. Науковий керівник наполягає, що «краще підігнати дані», щоб робота виглядала переконливішою, інакше «комісія не зрозуміє».

Запитання:

- Чи є це порушенням академічної доброчесності?
- Які можливі наслідки для Марини як дослідниці?
- Як би ви діяли в цій ситуації?
- Як правильно комунікувати з керівником, зберігаючи повагу та наукову етику?

Кейс 3. «Співавторство за формальні заслуги»

Аспірант Андрій готує статтю в міжнародне видання. Його кафедра вимагає включити в співавтори завідувача - «бо так прийнято». Завідувач не долучився до розробки теми, збору даних чи написання тексту.

Запитання:

- Які норми академічної доброчесності порушуються?
- Які варіанти дій є професійно прийнятними?
- Як аргументувати відмову включати людину, яка не брала участі в дослідженні?

Кейс 4. «Переклад як плагіат»

Аспірантка Олена для розділу свого огляду літератури переклала кілька сторінок з англomовної статті без посилання на автора. Вона вважає, що «це ж переклад, а не копіювання».

Запитання:

- Чи є переклад плагіатом?
- Які правила цитування слід було застосувати?
- Як уникати подібних ситуацій у майбутньому?

Кейс 5. «Рецензент, який блокує публікацію»

Ви подали статтю до фахового журналу. Рецензент відхилив її, зазначивши, що тема «недостатньо розроблена». Через два місяці той самий рецензент публікує статтю з майже ідентичною тематикою та методологією.

Запитання:

- Які етичні норми порушив рецензент?
- Як реагувати, не порушуючи академічного етикету?
- Які механізми захисту існують у міжнародній практиці?

Кейс 6. «Екстрена презентація»

Наукова конференція. Через форс-мажор організатори звертаються з проханням замінити доповідача й виступити з презентацією його дослідження. Матеріал вам надіслали за годину до виступу.

Запитання:

- Які ризики для якості й культури мовлення виникають?

- Як діяти, щоб не спотворити авторську позицію?
- Чи етично виступати від чужого імені?
- Які способи коректної комунікації з аудиторією потрібно застосувати?

Кейс 7. «Аспіранти та штучний інтелект»

Група аспірантів активно використовує ШІ для створення текстів статей. Один з них подає до журналу роботу, де понад 60% тексту згенеровано моделлю, але не зазначено участі ШІ.

Запитання:

- Чи вважається це порушенням академічної доброчесності?
- Які сучасні вимоги до використання ШІ в наукових текстах?
- Як правильно оформлювати такі матеріали?
- Який рівень редагування обов'язковий?

Кейс 8. «Дискусія на конференції»

Під час конференції аспірант робить зауваження до доповіді професора, посилаючись на недостовірні статистичні дані. Професор реагує емоційно та звинувачує аспіранта в непрофесійності.

Запитання:

- Чи порушив аспірант норми культури наукової дискусії?
- Чи коректною була реакція професора?
- Як правильно будувати критику в академічному середовищі?
- Як можна було вирішити ситуацію?

Кейс 9. «Науковий керівник і публікація»

Аспірантка підготувала статтю без участі керівника. Керівник наполягає на включенні себе в співавтори, мотивуючи це тим, що «він відповідає за її наукову підготовку».

Запитання:

- Який тип порушення тут можливий?
- Які міжнародні критерії авторства існують?
- Як побудувати конструктивний діалог?

Завдання для практичного заняття №5

«Структура наукової мови»

Завдання 1. Відредагуйте словосполучення.

Переважна більшість, ведуча організація, у той час як, область науки, головний пріоритет, статистичні підрахунки, всі решта, чинний на сьогодні, при сприянні місцевої влади, свій авторський, рік тому назад, у сучасній науці, об'єм знань, в силу обставин, задавати питання, останнім часом, у силу того, що, при виникненні небезпечної ситуації, з того часу як, корисне використання, з тим щоб, широко поширений, з цієї причини, вищий учбовий заклад, перш за все, наукова монографія, при обговоренні проєкту, у першу чергу, на зворотній стороні, піднімати проблему, по мірі того, як, представляє спробу, привести приклад, своя власна держава, з того часу коли.

Завдання 2. Подані іменники чоловічого роду поставте у родовому відмінку однини.

Лідер, термін, менеджер, керівник, акт, колектив, бізнес, вівторок, агент, делегат, інтернат, елемент, коефіцієнт, інтерес, іменник, інвестор, феномен (людина), день, місяць, аспірант, інтеграл, папір, університет, тиждень, комітет, інструмент, конфлікт, спосіб, економіст, депутат, еколог, музей, прогрес, начальник, ректор, листопад (місяць), метр, папір, акт, апарат, кілограм, спонсор, інструктор, феномен (явище), прибуток, експорт, фахівець, сертифікат.

Завдання 3. Доберіть нормативні, літературно правильні відповідники до наведених словосполучень.

Виписка з протоколу, до цих пір, займати посаду, займати гроші, область науки, по крайній мірі, приводити приклад, через неділю, крупний учений, настоювати на думці, оточуюче середовище, підняти питання, під час стажировки майора, змінена фамілія, відкрита нова столова, нести дежурство, заболів грипом, виявив участковий, бойова задача, взяти заложника, вибіг із засади.

Завдання для практичного заняття №6

«Особливості жанрового різновиду наукового стилю»

Завдання 1. Поясніть, у чому полягають спільні риси та ключові відмінності між жанрами наукової статті та наукової доповіді.

Завдання 2. Проаналізуйте тематику останньої наукової конференції, у якій ви брали участь. Запропонуйте власне бачення того, як можна було б організувати цю подію більш ефективно.

Завдання 3. Проаналізуйте одну доповідь із будь-якої наукової конференції, звернувши увагу на такі аспекти: актуальність теми, новизну дослідження, сформульовані висновки, якість оформлення матеріалу та використані мовні засоби.

Завдання 4. Підготуйтеся виконати роль рецензента на науковій конференції, присвяченій темі «...», продумавши критерії оцінювання та підходи до конструктивної критики.

Завдання 5. Підготуйте усний науковий виступ за темою свого дослідження, врахувавши вимоги до жанру доповіді. Поміркуйте над такими запитаннями: як упоратися з хвилюванням, як поводитися перед аудиторією, чи варто читати текст чи говорити вільно, як доречно використовувати жести, а також як утримувати увагу та здобувати прихильність слухачів.

Завдання 6. Ознайомтеся з анотаціями до трьох наукових статей у галузі менеджменту та проаналізуйте їх за структурою, змістовим наповненням, призначенням, мовною організацією та обсягом.

Завдання 8. Оберіть статтю з фахового наукового журналу та виконайте її аналіз, використовуючи такий план:

- тема, центральна проблема та головна ідея статті;
- мета та завдання автора;
- відповідність назви змісту;
- особливості композиції та зроблені висновки;
- доцільність і точність застосованих мовних засобів.

Завдання 9. Підготуйте рецензію на обрану наукову доповідь.

Завдання для практичного заняття №7

«Компресія наукового тексту»

Завдання 1. Скоротіть подані нижче наукові фрагменти, зберігаючи зміст та ключову управлінську концепцію. Трансформуйте текст так, щоб він став більш лаконічним, логічно структурованим та однозначним з погляду академічної комунікації у галузі менеджменту.

1. Ефективність управлінських рішень значною мірою залежить від здатності керівника аналізувати широкий спектр чинників: економічні умови, особливості корпоративної культури, професійні компетентності персоналу, рівень внутрішніх ризиків і зовнішніх викликів. Всебічне врахування цих чинників формує основу для обґрунтованого та результативного управління.

2. Організаційна комунікація охоплює взаємодію між усіма підрозділами, рівнями управління та стейкхолдерами організації. Ця комунікаційна система забезпечує обмін інформацією, координацію діяльності, підтримку корпоративної ідентичності та формування спільного бачення стратегічного розвитку.

3. Корпоративна культура є важливим інструментом впливу на поведінку працівників, визначаючи прийнятні моделі взаємодії, стратегічні орієнтири та норми професійної етики. До її складників належать спільні цінності, традиції, управлінські практики, стиль лідерства й неформальні правила, що регулюють щоденну діяльність персоналу.

Завдання 2. Порівняйте три види наукових текстів – конспект наукового джерела, анотацію та автореферат. Визначте їхні спільні риси й принципи відмінності, зважаючи на мету створення, структуру, обсяг, ступінь узагальнення та використання в науковій діяльності.

Завдання 3. Оберіть анотацію до дисертаційної роботи, тематика якої корелює з напрямом вашого дисертаційного дослідження, і проаналізуйте (за структурою, змістовою повнотою та відповідністю вимогам).

Після цього складіть власну анотацію до будь-якої наукової праці з менеджменту (на вибір: статті, монографії, аналітичного звіту), дотримуючись таких орієнтирів:

- чітко сформулюйте тему роботи;
- окресліть ключові дослідницькі проблеми;
- за потреби вкажіть елементи наукової новизни;
- визначте, для якої категорії читачів призначене дослідження.

Завдання 4. Ознайомтеся з поданими анотаціями до наукових статей із менеджменту. На підставі їхнього змісту запропонуйте можливі назви статей.

1. Анотація. У статті досліджено проблему підвищення ефективності системи управління персоналом у сучасних компаніях шляхом упровадження компетентнісного підходу. Розкрито методичні засади формування та оцінювання ключових компетентностей працівників, визначено критерії їх узгодження зі стратегічними цілями організації. Запропоновано модель компетентнісного профілю посади та комплекс управлінських рішень для його практичного використання в HR-процесах.

Ключові слова: управління персоналом, компетентнісний підхід, організаційний розвиток, HR-стратегія.

2. Анотація. У статті проаналізовано вплив цифрових технологій на трансформацію бізнес-процесів підприємств, зокрема в аспектах оптимізації операційної діяльності та скорочення трансакційних витрат. На основі емпіричних даних обґрунтовано чинники, що визначають готовність компаній до цифрових змін, а також бар'єри, які стримують впровадження інновацій. Розроблено рекомендації щодо формування цифрової стратегії підприємства та визначено інструменти підвищення його конкурентоспроможності в умовах цифрової економіки.

Ключові слова: цифрова трансформація, інноваційний менеджмент, бізнес-процеси, конкурентоспроможність.

Завдання для практичного заняття №8

«Типологія помилок у наукових текстах»

Завдання 1. Поставте наголос у словах.

Ознака, апостроф, також, одинадцять, менеджмент, адреса, псевдонім, діалог, український, уподобання, випадок, визнання, завдання, читання, завжди,

міліметр, сантиметр, разом, видання, запитання, зібрання, звання, генезис, феномен, правопис, перебіг подій, пізнання, розв'язання, сільськогосподарський, сторінки (множина), кілометр, аби де, адже, абияк, абиколи, громадський, експерт, каталог, квартал.

Завдання 2. Відредагуйте словосполучення.

Відноситися з повагою до колег; користуватися авторитетом, добитися високої майстерності, бути ведучим вченим, згідно правил правопису, відповідно з діючим законодавством, відмінити закон, заплановані міроприємства, поставлені задачі, ставити до відома, багаточислені заходи, на протязі року, самий (активний, складний), приймати участь, слідуючі проблеми (завдання), заходи по вдосконаленню законодавства, рекомендації по проблемах використання, українець по походженню, до акту додається, вручення диплому; до призначеного терміну; структурного підрозділа; переїхати до Нового Буга, працівники апарата, важливого об'єкту, завідувач відділом, на протязі 2024-2025 рр. вчитися на факультеті менеджмента в аспірантурі, одержати вищу освіту, працювати по сумісництву, виконувати важливі задачі, характеристика на науково-педагогічного працівника, учбовий заклад, приймати активну участь у суспільному житті колективу, виконувати самі складні завдання, приймати на себе високу відповідальність, проєкт наказу узгоджено, заступник директора по кадровій роботі.

Завдання 3. Установіть, яка з двох форм є правильною

Відношення до нього – ставлення до нього; цікавий захід – цікаве міроприємство; вільна вакансія – вакансія; повістка дня – порядок денний; відчуття обов'язку – почуття обов'язку (чуття); грудна дитина – немовля; відміна закону – скасування закону; люба школа – будь-яка школа; бувший студент – колишній студент; відкрити очі – розплющити очі; перевернути сторінку – перегорнути сторінку; тратити час даремно – гаяти (марнувати) час; відноситися до когось – ставитися до когось; заставляти навчатися – змушувати (примушувати) навчатися; з цього витікає – з цього випливає; являється аспірантом – є аспірантом; мова йдеться – мова про; прийшло в голову – спало на думку; прийняти належні міри – вжити належних заходів; правильно

відповідає здобувач – вірно відповідає здобувач; рахуйтеся з думкою людей – враховуйте думку людей (зважайте на думку людей); заплановано провести слідуєчі міроприємства – заплановано провести такі заходи; співставити факти – зіставити (порівняти) факти; у заключення сказав – на закінчення (у підсумку, наприкінці) сказав.

Завдання 4. Узгодьте числівники з іменниками

сто двадцять чотири (виборець), два з половиною (місяць), шість (доба), чотири (відсоток), п'ять з чвертю (рік), 3 (сантиметр), три (літр), п'ять (анкета), сто (день), два (варіант), півтора (метр), чотири (тонна), два (гектар), три (доба), чотири (менеджер), чотири (тиждень), сто сорок п'ять (кілометр), три з половиною (квадратний метр), два (кілограм), 3 (сантиметр).

Завдання для практичного заняття №9

«Структура, етапи підготовки публічного виступу»

Завдання 1. Проаналізуйте власний досвід публічних виступів. Опишіть сильні й слабкі сторони вашої комунікативної поведінки під час наукових презентацій. Визначте аспекти, які потребують удосконалення (дикція, темп мовлення, структура доповіді, робота з аудиторією тощо).

Завдання 2. Розробіть тему й мету майбутнього наукового виступу. Сформулюйте назву так, щоб вона була лаконічною, інформативною і відображала зміст дослідження. Складіть коротке пояснення, чому запропонована тема є актуальною.

Завдання 3. Підготуйте текст виступу (обсяг – 5-7 хвилин). Текст має бути науковим, точним, проте доступним для сприйняття. Зверніть увагу на ясність термінів, послідовність аргументації та коректність висновків.

Завдання 4. Підготуйте коротку пам'ятку «10 порад для успішного наукового виступу молодого науковця». Вона має бути стислою, практично орієнтованою, придатною для використання під час реальних конференцій.

Завдання для практичного заняття №10

«Виступ і доповідь на науковій конференції та захисті дисертації»

1. Проаналізуйте вимоги до усної наукової доповіді.

Опишіть основні критерії, які висуваються до виступу на науковій конференції та під час захисту дисертації (структура, обсяг, аргументація, наукова новизна, стиль мовлення). Порівняйте, у чому полягають відмінності між цими видами виступів.

2. Сформулюйте тему та мету своєї доповіді на міжнародній конференції.

Укажіть, чому саме ця тема є актуальною для наукової спільноти та як вона пов'язана з напрямом вашого дисертаційного дослідження.

3. Підготуйте короткий план виступу (до 7 пунктів).

План має включати: вступ, постановку проблеми, огляд літератури, методологію, результати, висновки та перспективи дослідження.

4. Розробіть текст доповіді для конференції (5-7 хвилин).

Текст повинен бути стислим, логічним і науково точним. Передбачте можливі запитання аудиторії та підготуйте 3-5 аргументованих відповідей.

5. Створіть презентацію до наукового виступу (10-12 слайдів).

Із дотриманням правил: мінімум тексту, акцент на візуальних матеріалах, чіткі графіки й діаграми, відповідність кожного слайда структурі доповіді.

6. Напишіть тези відповіді на можливі зауваження опонентів.

Сформулюйте професійні, коректні й аргументовані відповіді на три гіпотетичні, критичні зауваження щодо вашого дослідження.

7. Проаналізуйте приклад офіційної доповіді на захисті дисертації.

Оберіть доступне відео або текст захисту (відкритий доступ).

Опишіть: сильні сторони доповідача; недоліки структури чи комунікації; ефективність презентації; реакцію аудиторії.

8. Розробіть власний сценарій виступу на захисті дисертації.

Опишіть, як ви презентуватимете: актуальність; мету та завдання; наукову новизну; практичну значущість; основні результати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016.
2. Академічне письмо та доброчесність : навчально-методичний посібник / укладач. : І. Насмінчук, Л. Громик. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. 256 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059521.pdf>
3. Академічне письмо та риторика : навчальний посібник / уклад. : О. М. Максимець, І. О. Назаренко. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. 224 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059522.pdf>
4. Академічне письмо: навч. посіб. / уклад. С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко. Кривий Ріг, 2019. 130 с.
5. Горошкіна О., Груба Т. Українська наукова мова: теорія і практика : навчально-методичний посібник. Суми : Університетська книга, 2023. 108 с. <https://surl.li/fntoys>
6. Довідник з академічної доброчесності / уклад.: В. Г. Гур'янова, Л. Т. Ониксимова, Н. В. Поберій; за заг. ред. Т. О. Маринич. Суми: Сумський державний університет, 2018. 24 с.
7. Короткова Ю. М. Удосконалення академічного мовлення здобувачів освітнього ступеня «доктор філософії». Правовий часопис Донбасу, 2021. № 4(77). С. 179–184.
8. Кульбабська О. В., Шатілова Н. О. Основи мовознавчих досліджень: модульний курс: навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с.
9. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : метод. рекомендації / уклад.: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець. Київ: УБА, 2016. 117 с. URL: http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/International%20style%20citations_2017.pdf?id=d1b22a28-96eb-4ca4-9ac7-8e29a393b9fb
10. Науковий стиль як складник професійної діяльності працівників сфери освіти. Методичні поради. Основи педагогічної майстерності й творчості

викладача закладу вищої освіти: навч. посіб. / Ю. М. Короткова, О. О. Новікова, Г. В. Мухіна; за заг. ред. С. С. Вітвіцького. Одеса : Олді+, 2023. С. 106–118.

11. Партико З. В. Основи наукових досліджень: підготовка дисертації : навч. посіб. Запоріжжя : КПУ, 2015. 235 с.

12. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 224 с.

13. Писарська Н. В., Заверющенко М. П., Лухіна М. Ю. Семантикосинтаксична організація наукового стилю. Вчені записки. 2023. Т. 34(73). № 5. С. 24–28.

14. Селігей П. О. Український науковий текст: проблеми комунікативної повноцінності та стильової досконалості: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, 2016. 427 с.

15. Семеног О., Фаст О. Академічне письмо: лінгвокультурологічний підхід : навч. посіб. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 221 с.

16. Сербенська О., Білоус М. Екологія українського слова: практичний словничок-довідник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 68 с.

17. Українська мова за професійним спрямуванням : метод. реком. щодо використання нової редакції "Українського правопису" / уклад. Т. П. Кравченко, Н. Г. Шарата. Миколаїв : МНАУ, 2019. 16 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6201>

18. Українська мова за професійним спрямуванням : метод. реком. для семінарських занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти ступеня «молодший бакалавр» / Т. Кравченко, Н. Шарата. Миколаїв : МНАУ, 2022. 58 с.

19. Українська мова: офіційно-діловий та науковий стилі : навчальний посібник / автор-укладач Г. В. Гайович. Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2024. 228 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi82/0061993.pdf>

20. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>

21. Шарата Н., Кравченко Т. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посібник. Миколаїв: МНАУ, 2020. 306 с.
22. Шевчук С., Клименко І. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2017. 696 с.
23. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма : методичні рекомендації та програма курсу. Київ, 2016. 61 с.
24. Юдін А. Пошукові системи світу, статистика 2018. Marketer, 06.06.2018. URL: <https://marketer.ua/ua/search-engine-stat-2018/>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

25. Про вищу освіту (із змінами і доповненнями) : Закон України від 01.07.2014 №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> 11.
26. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : Наказ МОН України від 12.01.2017 № 40. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#doc_save 9.
27. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/261-2016-%D0%BF> 10.
28. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/44-2022-%D0%BF#> 13.
29. Про наукову і науково-технічну діяльність Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/848-19#> 12.
30. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> 14.
31. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf> 15.

32. Щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах : Лист МОН України від 15.08.2018 № 1/11-8681 / Автори О. Панич, О. Малишев, Ю. Каганов. URL: 147 <https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instruktlis/1-11-8681-vid15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>.

33. Кодекс академічної доброчесності у Миколаївському національному аграрному університеті. 2018. URL: <https://www.mnau.edu.ua/files/dostup/educational-process/260.pdf>.

Навчальне видання

УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА

методичні рекомендації

Укладач: **Шарата** Наталія Григорівна

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. ____
Тираж ____ прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54008, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.